

EL TRIBUNAL DE COMPTES JA VA QÜESTIONAR ELS PROCEDIMENTS D'AQUAMED EL 2013

→ la Guàrdia Civil va confiscar 120.000 euros en bitllets de 500, suposadament procedents d'un suborn.

Amarats de clientelisme

A Jesús Sánchez Lambás, que fa que treballa més de tres dècades en l'àmbit de les lleis hídriques, la baixada als inferns d'Acuamed no l'ha agafat de sorpresa. "A Espanya —assegura—, hi ha una mala gestió política. S'ha fet un mal ús polític dels organismes i ens trobem en molts casos persones amb altes responsabilitats que han estat col·locades a dit o a través de les anomenades portes giratòries. No es fan prevaldre els criteris de meritocràcia i capacitat i això genera clientelismes que van en detriment de l'interès públic".

No s'ha de perdre de vista que l'any 2013 el Tribunal de Comptes, després de realitzar una detallada fiscalització de les societats estatals de l'aigua, entre les quals Acuamed, suggeria al Govern espanyol que es replantejara la seua existència. L'informe del Tribunal evidenciava la laxitud i el desencert d'aquestes societats a l'hora de planificar les infraestructures hídriques. A més, posava en evidència les "discrepàncies" entre les actuacions a desenvolupar i el cost d'aquestes inversions, alhora que cridava l'atenció sobre "desviacions significatives" en matèria pressupostària.

"Hi ha una manca molt greu d'opacitat en tot el que és relatiu als procediments hidràulics" denuncia Lambás, qui assegura que a través dels projectes complementaris que s'afegeixen a l'obra inicial es "colen moltes irregularitats". De fet, Transparència Internacional, l'organisme amb què ell col·labora ha

cridat l'atenció en més d'una ocasió sobre l'opacitat que impregna el món de l'aigua. TI avalua l'actuació de nou confederacions hidrogràfiques i cinc agències autonòmiques i, si bé atorga notes diferents a cadascuna, fa notar l'existència d'una mateixa deficiència en totes: l'opacitat en l'àmbit econòmic-financer de la gestió.

Un fangar molt abellidor

El d'Acuamed no és l'únic cas en què la qüestió hídrica ha acabat enfangada. Les lluites entre empreses privades per la concessió de grans infraestructures o concessions de subministrament d'aigua estan a l'ordre del dia. En altres ocasions, com a Acuamed, els servidors públics s'han deixat amarar per la cobdícia dels diners fàcils. Un exemple paradigmàtic és el de la depuradora de Pinedo, que dona servei a l'àrea metropolitana de València. L'anomenat cas Emarsa va destapar la trama de corrupció al voltant de l'Entitat Metropolitana d'Aigües Residuals SA. Vint-i-quatre persones estan imputades pel suposat saqueig de 31 milions d'euros i queden pendents de judici. Els caps visibles de la trama, en aquesta cas, eren l'ex-vicepresident de la Diputació de València, Enrique Crespo, José Juan Morenilla, ex-gerent d'Emarsa, i Ignacio Bernácer, ex-cap d'exploració de l'empresa. Tots tres estan acusats d'un delicte continuat de malversació de fons públics, suborn i falsedat documental. L'esclat del cas va significar el final de la carrera política d'Enrique Crespo, durant molt de temps mà dreta d'Alfonso Rus. A ell, mai no l'enxamparen amb bitllets de 500 a casa seua. Sí que el detectaren, no obstant, junt amb el seu germà blanquejant diners a Andorra procedents dels fons desviats d'Emarsa. Segurament Crespo, com Mateo del Puerto, passaran també a la història, però ho faran per la seua implicació en senyals trames de corrupció irrigades per la sobreproducció d'infraestructures hidràuliques. ●

Vostè porta des de l'any 1995 investigant sobre la gestió de l'aigua. L'ha estranyat l'eclosió del cas Acuamed?

—No. L'experiència adquirida durant tots aquests anys d'estudi i investigació, a més de l'experiència que va suposar la coordinació del llibre *Aguas limpias, manos limpias*, t'obliga a sospitar de les moltes irregularitats que envolten la construcció i la gestió de les infraestructures hidràuliques. És més, no em sorprèn que el cas involucre Acuamed, ja que tenim coneixement de sospites per l'aparició de sobre costos sistemàtics. Abans de saltar la notícia ja es parlava de sobre costos de fins al 22%. No s'ha de perdre de vista que el mateix Tribunal de Comptes recomanava la dissolució d'Acuamed. Crec que això ho diu tot. Era qüestió de temps que isquera a la llum.

→ l'accés a la informació. Ara mateix hi ha un excés de traves que impedeixen un control ciutadà efectiu. En l'actualitat, ens queda molt de camí per recórrer en el camp de la transparència. Hi ha un sentit patrimonialista de la informació. Molts funcionaris no entenen que són funcionaris públics i no saben encaixar que hi ha ciutadans que exigeixen accedir a determinada informació. A hores d'ara, costa molt accedir als expedients, fet que impedeix el control ciutadà.

Alhora, les forces polítiques haurien d'impulsar un marc normatiu que acabe la discrecionalitat i que impedisca l'existència de dreteres per adjudicar obres públiques. Un exemple és l'abús de la catalogació d'algunes obres com d'"interés general", que en realitat significa menys controls administratius, o la seua consideració com a obres d'emergència, la qual cosa suposa, per exemple, l'eliminació de la declaració d'impacte ambiental.

No es pot perdre, però, de vista que en el cas de les obres hidràuliques es van crear aquesta mena de societats

públiques per tal d'eludir encara més els controls. Els ciutadans no podem accedir als expedients de les obres, no podem presentar recursos o al·legacions... Com a empresa de construcció d'obres hidràuliques, Acuamed té les mateixes funcions que anteriorment tenia l'Estat, amb la diferència que es regeix per una normativa molt més opaca. Una societat pública com Acuamed fa negocis amb avantatges per als qui se'n beneficien, com si foren empreses privades, però amb els diners de tots els ciutadans.

—Diria que la corrupció és un problema estructural de la gestió hídrica a Espanya?

—L'experiència i les investigacions evidencien que la corrupció en les obres hidràuliques té, efectivament, un caràcter estructural.

—S'ha referit a la participació ciutadana. Exactament, com hauria de substanciar-se la participació ciutadana en la construcció i gestió de les obres públiques?

—Del que es tracta és de prendre's seriosament la participació. Ara bé, no

pot ser és que es presente un pla hidrològic i a continuació es dona el termini d'un mes d'accés a la informació per a qualsevol ciutadà. Els tràmits d'exposició pública són faramalla. Si de veritat es vol potenciar la participació, el que s'ha de fer és provocar-la amb anterioritat, abans de la redacció del projecte. A més, s'haurien de presentar alternatives a un nivell més estratègic, de grans opcions, així com els costos i els seus beneficis socials, econòmics i ambientals. Perquè potser abans de plantejar-nos un transvasament, pagaria la pena preguntar-se si hi ha alternatives més adequades. D'aquesta manera és com de veritat es fomenta la participació pública.

—Deia anteriorment que "les forces polítiques haurien d'impulsar un marc normatiu que acabe la discrecionalitat". Creu que els partits polítics tenen interès a fer-ho?

—Crec que tots els ciutadans hem d'exigir aquests canvis normatius a favor de la transparència i per tal de garantir controls efectius.

—**En la introducció del llibre, vostè recalca que les males praxis han estat cosa habitual, tant en Governos del PP com del PSOE.**

—Les societats estatals de l'aigua es crearen amb Aznar, així com tota la normativa referent als negocis de l'aigua. El PP sempre ha tingut una posició més favorable a la introducció de la iniciativa privada, també en l'àmbit hídic. Dit això, també s'ha de recordar que els Governos que els seguien no van fer res per revertir aquestes dinàmiques. Hi ha molts interessos en joc per als partits que inviten a no donar marxa enrere en les lleis privatitzadores. Cap partit no sembla estar disposat a introduir transparència i participació.

—**La privatització de la gestió de l'aigua s'ha venut sempre com una condició per optimitzar el servei. Hem fet els ciutadans un bon negoci amb la privatització de la gestió de l'aigua?**

—Crec que no. Hem fet un mal negoci. Quan la iniciativa privada vol entrar en algun àmbit és perquè hi veu un benefici potencial. El sector de l'aigua, igual que altres sectors com l'elèctric o el de les deixalles, és un negoci segur perquè tots els ciutadans els necessitem. És un mercat captiu, en el qual mai els faltaria el negoci. Quan una d'aquestes empreses resulta adjudicatària, s'assegura el negoci durant un període de fins a 30 anys, un temps al llarg del qual, a més, podrà establir les seues tarifes perquè actua en règim de monopoli.

—**La creació de les fiscalies mediambientals ha millorat en res la persecució dels delictes vinculats a la gestió hidràulica?**

—La creació de la fiscalia ha sigut un pas molt important que, per exemple, ha provocat sentències exemplars en l'obertura de grans pous il·legals. No obstant, i a pesar de les seues bondats, no arriba fins on hauria d'arribar perquè no està dotat amb prou recursos. Es porten a terme moltes bones instruccions però, en el judici, la bona tasca no es tradueix en sentències suficientment contundents.

En canvi, la fiscalia ha estat molt efectiva en el camp de la corrupció urbanística. I això és degut, crec, en part, al fet que la normativa hídrica no és prou clara. Per exemple, la llei d'aigües té forats —mai millor dit— que fan molt difícil perseguir la captació il·legal d'ai-

gua a través de pous. Diguem que la llei d'aigües és un colador que deixa passar algunes irregularitats.

—**M'ho pot explicar amb més profunditat?**

—A Espanya hi havia una llei d'aigües del segle XIX que era d'aplicació per a les aigües superficials però no per a les subterrànies. L'any 1985 es va aprovar la llei d'aigües actual, que ja considerava les aigües subterrànies aigües públiques. No obstant això, en aquesta llei apareixen una sèrie de disposicions que compliquen la defensa de les aigües subterrànies. Tampoc, en aquell moment, no es parlava de qüestions com les funcions ambientals dels rius, la conservació...

L'any 2000 la Unió Europea va aprovar la Directiva Marc de l'Aigua, que significa un gir de 180 graus en la mane-

+ UNA INVESTIGADORA A CONTRACORRENT

Doctora en biologia per la Universitat de Múrcia, Julia Martínez va lligar la seua carrera professional a la investigació de les qüestions hídriques. "Sempre em va interessar el cas del riu Segura. No vaig tardar a adonar-me que el problema no era d'escassetat d'aigua sinó d'escassetat de gestió", explica. En una terra necessitada de l'element humit —ja fóra per ampliar els camps de cultiu o per a l'especulació urbanística—, Martínez va haver d'anar a contracorrent del que dictaven els polítics i ocupava l'opinió pública. Va ser en aquella època quan, junt amb altres experts en el tema com Pedro Arrojo, va instituir la Fundació Nova Cultura de l'Aigua, creada a l'empara de l'oposició al transvasament de l'Ebre, amb què el Partit Popular pretenia dur aigua des d'aquest riu fins al sud-est de la península. Enmig d'una batalla dialèctica entre partidaris i detractors, ella i els seus col·legues van intentar introduir el seny científic. Les rèpliques que ells feien als arguments protransvasistes "queien molt malament i es rebien amb molta intransigència". "Va haver-hi grups 'fantasma' que tractaren de deslegitimar-nos, però aquest tipus de coses ens les vam saber prendre amb calma —diu—. Els investigadors tenim l'obligació de fer les coses de la manera més seriosa possible. La ciència ha d'aportar informació rigorosa, sense importar si caurà bé o malament entre determinats cercles polítics".

ra com és concebuda la gestió dels recursos hídrics. D'una visió productivista es passa a una de molt més conservacionista. Amb l'objectiu d'adaptar-se a la directiva, l'any 2003 el Govern espanyol introdueix en la llei d'aigües una sèrie de modificacions. El resultat és una llei esquizofrènica, on es parla per igual de satisfer la demanda i de tenir en compte els aspectes mediambientals. Encara som lluny d'assumir els principis que guien la Directiva de l'Aigua.

—**Han passat més de deu anys des de que la seua fundació va impulsar la signatura de la Declaració Europea per una Nova Cultura de l'Aigua. Pel que m'ha dit, el balanç, en l'àmbit espanyol, és negatiu.**

—Les coses han avançat però de manera més lenta del que ens agradaria. A hores d'ara seria inconcebible un pla hidrològic com el de l'any 1993, que contemplava connectar totes les conques mitjançant transvasaments. Hem passat pàgina d'aquelles barbaritats. No obstant això, continuen vigents vells paradigmes consistents a posar en primer lloc la demanda i el segon lloc les consideracions ambientals. Només ens hem de fixar en els plans hidrològics que va aprovar el consell de ministres contempla en conjunt 700.000 noves hectàrees de regadiu. Això és un disbarat perquè, en primer lloc, no hi ha cap justificació de demanda social, ni tampoc és sostenible des del punt de vista mediambiental. Es tracta de conceptes de gestió de l'aigua totalment anacrònics. De manera majoritària, els plans hidrològics continuen ancorats en la llei de 1985. El que tot els investigadors diem des de fa molt de temps sense que se'ns faça gaire cas és que a Espanya no hi ha un problema d'escassetat d'aigua, sinó d'escassetat de gestió de l'aigua. El que s'ha de fer, en les nostres condicions climàtiques i més encara amb l'escalfament global a la vista, és contenir la demanda. La política de transvasaments ha sigut una equivocació que ha fet que alguns es generaren expectatives que no eren reals. Per cada hectòmetre que s'ha transvasat, s'ha generat el doble de demanda, de tal manera que s'ha agreujat el problema d'escassetat. El boom urbanístic al sud-oest d'Espanya no s'explica sense les expectatives creades pel transvasament de l'Ebre. Escenaris com aquell s'han de tractar d'evitar en el futur. ●